

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
και ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ: ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δημητρόπουλος Α. και Βλαχόπουλος Σ.

Εργασία: “ Η ι σ ό τ η τ α τ ω ν δ ι α δ ί κ ω ν ”

από την Ευτυχία Αριστομένη Καραχάλιου,
φοιτήτρια β' έτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

A. Πίνακας Περιεχομένων	σελ. 2
B. Πίνακας Συντομογραφιών	σελ. 5
A. Πίνακας Περιεχομένων	
1. Εισαγωγή.	σελ. 6
1.1. Περιληπτική έκθεση του θέματος.	σελ. 6
1.2. The matter of equality of litigants in few words.	σελ. 7
2. Ισότητα των διαδικών, απότοκος της συνταγματικής ισότητας.	σελ. 9
2.1. Έννοια της συνταγματικής αρχής της ισότητας.	σελ. 9
2.2. Ειδική αρχή της ισότητας των διαδικών.	σελ. 9
2.3. Ρύθμιση της δικονομικής ισότητας στην Ελληνική Νομοθεσία.	σελ. 10
3. Η ισότητα των διαδικών στην πολιτική δίκη.	σελ. 10
3.1. Το άρθρο 110 Κ.Πολ.Δ.	σελ. 10
3.1.1. Ανάλυση του άρθρου 110 Κ.Πολ.Δ.	σελ. 10

3.1.2. Το δικαίωμα της δικαστικής ακρόασης.	σελ. 11
3.2. Παραδείγματα εφαρμογής της δικονομικής ισότητας.	σελ. 12
3.3. Εξαίρεσεις.	σελ. 13
3.3.1. Παραδείγματα αποκλίσεων από το γενικό κανόνα.	σελ. 13
3.3.2. Αποκλίσεις υπέρ του εναγομένου και του ενάγοντα.	σελ. 14
3.3.3. Οικονομική ανισότητα των διαδικών.	σελ. 15
4. Η ισότητα των διαδικών στη διοικητική δίκη.	σελ. 15
4.1. Το άρθρο 40 του Κ.Διοικ.Δ.	σελ. 16
4.1.1. Αντιστοιχία 110 ΚΠολΔ προς 40 ΚΔιοικΔ.	σελ. 16
4.2. Το κράτος ως διάδικος.	σελ. 16
4.2.1. Η ρύθμιση.	σελ. 16
4.2.2. Τι συμβαίνει στην πράξη.	σελ. 17
4.3. Απόψεις πάνω στην προβληματική των προνομίων του δημοσίου.	σελ. 18
4.3.1. Η παραδοσιακή θεωρία.	σελ. 18
4.3.2. Η σύγχρονη θεωρία.	σελ. 19
5. Η ισότητα των διαδικών στην ποινική δίκη.	σελ. 19

5.1. Οι διάδικοι στην ποινική δίκη και η ρύθμιση των δικαιωμάτων τους.	σελ. 19
5.2. Τα δικαιώματα των διαδίκων.	σελ. 20
5.2.1. Τα δικαιώματα των κατηγορουμένων.	σελ. 20
5.2.2. Τα δικαιώματα των υπολοίπων διαδίκων.	σελ. 20
5.3. Οι εξαιρέσεις από τον κανόνα της ισότητας.	σελ. 21
5.3.1. Παραδείγματα αποκλίσεων υπέρ του κατηγορουμένου.	σελ. 21
5.3.2. Δικαιολόγηση των αποκλίσεων.	σελ. 22
6. Επισκόπηση του ζητήματος.	σελ. 22
7. Παραπομπές.	σελ. 24
8. Βιβλιογραφία.	σελ. 26

B. Πίνακας Συντομογραφιών:

Α.Π.	Άρειος Πάγος,
Αρμ.	Αρμενόπουλος,
Αρχ.Ν.	Αρχείο Νομολογίας
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών,
ΚΔιοικΔ	Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας
ΚΠοινΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολλΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜονΠρωτ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΠολΠρωτ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
Σ ή Συντ	Σύνταγμα

1. Εισαγωγή.

1.1. Περιληπτική έκθεση του θέματος.

Η δικονομική ισότητα ή ως άλλως ονομάζεται η ισότητα των διαδικών, αποτελεί ένα ζήτημα που απασχόλησε στο παρελθόν και εξακολουθεί να απασχολεί το νομικό προβληματισμό.

Ως απόρροια της γενικής αρχής της ισότητας, κρίθηκε γρήγορα ως άξια συστηματικής και απόλυτης προστασίας από το δίκαιο, ώστε μέσω αυτής να είναι δυνατή η διεξαγωγή μιας σωστής και δίκαιης δίκης. Με το σκεπτικό αυτό, τόσο στον κώδικα πολιτικής δικονομίας όσο και σε αυτούς της διοικητικής και ποινικής δικονομίας κάνουν την εμφάνισή τους διατάξεις αποκλειστικά αφιερωμένες στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των διαδικών. Φυσικά, ο κανόνας επιτάσσει ότι οι διάδικοι είναι ίσοι μεταξύ τους τόσο απέναντι στο νόμο όσο και απέναντι στο δικαστή. Στην πράξη, όμως, πολλές φορές υπάρχουν εξαιρέσεις και συχνά παρατηρείται ότι παραδείγματος χάριν ο εναγόμενος στην πολιτική δίκη, το δημόσιο στη διοικητική δίκη και ο κατηγορούμενος στην ποινική επωφελούνται περισσότερων προνομίων. Τα προνόμια,

όμως, αυτά συνήθως δεν χαρακτηρίζονται ως αντισυνταγματικά, αλλά γίνονται ανεκτά όταν υφίστανται χάριν του κοινωνικού συμφέροντος και επιβάλλονται από τις περιστάσεις. Τέλος, η οικονομική ανισότητα των διαδικών είναι ένα πρόβλημα για το οποίο πρέπει να εξευρεθεί οριστική και άμεση λύση, προκειμένου οι διάδικοι να αποκτήσουν πραγματική και ουσιαστική δικονομική ισότητα.

1.2. The matter of equality of litigants in few words.

The equality of litigants compose a matter which has been and continues to be the main subject among them who study or practice the law. As a consequence of the general principle of equality, the equality of litigants is considered as a principle which must be absolutely protected by the law and throughout which a fair trial would be carried out properly. So into legislation there are a lot of laws consacred to the rights and the obligations of litigants. Naturally, the legislator orders that they are equal so against the law as in front of the judge. But in fact, many times there are a lot of exceptions and frequently it is observed that a litigant has more privileges than the other, for instance the defendant. But, usually these privileges are not illegal or

unconstitutional because they exist for the sake of social benefit.

Finally, the financial inequality between litigants is a serious problem

for which a permanent solution must be found immediately, so as the

litigants would be definitely equal.

2. Ισότητα των διαδικών, απότοκος της συνταγματικής ισότητας .

2.1. Στον Ελληνικό δικαιοϊκό χώρο η ισότητα κρίθηκε από νωρίς άξια συνταγματικής προστασίας. Έτσι, όλα τα (ελληνικά) συνταγματικά κείμενα, και μάλιστα με συναφείς διατυπώσεις, την κατοχυρώνουν. Κατά τη διάταξη άρθρου 4 παρ. 1 του ισχύοντος συντάγματος «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Με τη διάταξη αυτή κατοχυρώνεται η αρχή της ισότητας, κυρίως με την έννοια της ίσης μεταχείρισης, αλλά ταυτόχρονα καθιερώνεται συνταγματικά αντικειμενικός κανόνας δικαίου και θεμελιώδες δικαίωμα(1). Πιο αναλυτικά, το Σ θεσπίζει αντικειμενικό κανόνα δικαίου, από τον οποίο απορρέουν ατομικά δικαιώματα. Παράλληλα, όμως, η αρχή της ισότητας συνιστά θεμελιώδη συνταγματική αρχή, η οποία διατρέχει όλη την έννομη τάξη και κάνει την εμφάνισή της με ειδικότερες μορφές σε όλο το φάσμα του δικαίου.

2.2. Στο δικονομικό δίκαιο, η συνταγματική αρχή της ισότητας εμφανίζεται ως ισότητα των διαδικών, η οποία διακρίνεται σε νομική και δικαστική ισότητα(2). Η νομική ισότητα μεταφράζεται ως ισότητα των πολιτών – διαδικών απέναντι στο νόμο. Απολαμβάνει δηλαδή ο κάθε διάδικος τα ίδια δικαιώματα και βαρύνεται με τις αυτές υποχρεώσεις.

Από την άλλη η δικαστική ισότητα προστάζει την ίση μεταχείριση των διαδικών από το δικαστή. Καμμία δηλαδή μεροληπτική στάση ή αυθαιρεσία εναντίον τους δεν επιτρέπεται να γίνεται ανεκτή.

2.3. Συνέπεια της προαναφερόμενης συνταγματικής επιταγής, η θέσπιση της ισότητας των διαδικών με ειδικές διατάξεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας και συγκεκριμένα στις διατάξεις των άρθρων 110 και 40, αντίστοιχα, ενώ ειδική πρόβλεψη υπάρχει και στις διατάξεις των άρθρων 96 επόμε. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Σκόπιμο είναι λοιπόν να εξετάσουμε τον τρόπο εφαρμογής αυτής της ειδικής μορφής της ισότητας, σε κάθε επί μέρους διαδικασία δικαστικής απονομής της δικαιοσύνης, σε κάθε μορφής δικαιοδοσία (αστική, διοικητική και ποινική), καθώς επίσης και να παρατηρήσουμε τις περιπτώσεις όπου αυτή αμβλύνεται.

3. Η ισότητα των διαδικών στην πολιτική δίκη.

3.1. Το άρθρο 110 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

3.1.1. Με τη πρωταρχική διάταξη του άρθρου 110 ΚΠολΔ καθιερώνονται τέσσερις θεμελιακές αρχές, η ισότητα των διαδικών, η δημοσιότητα έναντι των διαδικών, η εκατέρωθεν ακρόαση και η

αντίστροφη όψη του δικαιώματος ακρόασης, δηλαδή η υποχρέωση ακρόασης των διαδικών(3). Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 110 παρ. 1, η θεμελιώδης και μη αναθεωρήσιμη συνταγματική αρχή του άρθρου 4 παρ. 1 ισχύει και στην πολιτική δίκη(4). Επιβάλλεται δηλαδή να υπάρχει ίση μεταχείριση των διαδικών τόσο απέναντι στο νόμο όσο και ανάμεσά τους από το δικαστή. Η αρχή αυτή αναφέρεται κυρίως στην ομοιόμορφη μεταχείριση - αντιμετώπιση των διαδικών κατά τη θέσπιση κανόνων δικαίου ανεξάρτητα από την ιδιότητά τους ως φυσικών ή νομικών προσώπων, ως ημεδαπών ή αλλοδαπών, και τη θέση τους στη δίκη(5). Το ίδιο περιεχόμενο έχει και η ισότητα των διαδικών ενώπιον του δικαστή. Ο δικαστής δηλαδή οφείλει να δρά σύμφωνα με τις αρχές της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας, να μη αυθαιρετεί και να μη εκφράζει τη γνώμη του πριν την ακρόαση των διαδικών. Επιπλέον η θέση του διαδικού δεν μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με την εμφάνισή του ως ενάγοντος ή εναγομένου, ενώ πρέπει να τηρείται ευλαβικά η αρχή της ισότητας των όπλων(6).

3.1.2. Από τα προαναφερθέντα γίνεται φανερό ότι, βάσει της αρχής της δικονομικής ισότητας όλοι οι διάδικοι έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδια υποχρεώσεις από τη έναρξη έως την περάτωση της δίκης. Επίσης,

ειδική και χαρακτηριστική εκδήλωση της ισότητας των διαδικών αποτελεί και η δικαστική ακρόαση(7). Πρόκειται για διαδικασία, η οποία αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενεργού συμμετοχής του διαδίκου στη διαδικασία. Η αρχή αυτή σημαίνει ότι οι διάδικοι πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ακουστούν πριν εκδοθεί η δικαστική απόφαση. Πρόκειται δηλαδή για αρχή που υπαγορεύεται από την επιταγή του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όπως είναι φυσικό το έχει κάθε διάδικος ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, πολιτικών ή κοινωνικών πεποιθήσεων και νομικής υπόστασης.

3.2. Παραδείγματα εφαρμογής της δικονομικής ισότητας.

Το γεγονός ότι πρέπει να τηρείται η δικονομική ισότητα και ως εκ τούτου η ισότητα των όπλων, έχει ως αποτέλεσμα τη διάταξη του άρθρου 271 ΚΠολΔ η οποία ουδέν διέλαβε περί της αποστέρησης του δικαιώματος του εναγομένου να λαμβάνει γνώση ο ίδιος ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του της δικογραφίας, αντίθετα ο νομοθέτης ενισχύοντας τη θέση του αναγνωρίζει το δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων (ανακοπή ή έφεση), γεγονός που προϋποθέτει τουλάχιστον γνώση των εγγράφων της δικογραφίας τα οποία δικαιούται να λαμβάνει(8).

Επίσης, οι διατάξεις της σύμβασης της Χάγης (ν. 1334/83) υπεριοχύουν έναντι των άρθρων 134, 136 του Κ.Πολ.Δ. σχετικά με την επίδοση και κοινοποίηση στο εξωτερικό δικαστικών και εξώδικων πράξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καθότι σκοπός του νομοθέτη είναι να περιέρχεται σε κάθε περίπτωση το δικόγραφο σε αυτόν στον οποίο απευθύνεται, ακριβώς για να μπορεί να λαμβάνει γνώση του περιεχομένου του έτσι ώστε να μη τίθεται αυτός έναντι των ημεδαπών σε μειονεκτική θέση ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων κατά παράβαση της αρχής της ισότητας των διαδικών και της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης(9).

3.3. Αποκλίσεις από τον κανόνα της δικονομικής ισότητας.

Όμως, ενώ η ισότητα των διαδικών απέναντι στο δικαστή είναι ανεξαιρετη, η ίση μεταχείριση αυτών στο Νόμο διασπάται από εξαιρέσεις που επιβάλλονται από τη φύση των πραγμάτων(10). Συνήθως οι παρεκκλίσεις αυτές από τον ισχύοντα κανόνα και οι δικαιολογημένες διακρίσεις εξυπηρετούν το γενικότερο κοινωνικό και δημόσιο συμφέρον.

3.3.1. Για παράδειγμα, η μη κλήτευση κατά την όρκιση του πραγματογνώμονα από τους διαδικούς από αυτόν που παραστάθηκε και διεξάγει την απόδειξη με πραγματογνωμοσύνη, δεν αποτελεί παράβαση

της καθιερωμένης από τον άρθρο 110 αρ. 1 αρχής της ισότητας των διαδικών(11). Επίσης, δεν είναι αντίθετη στην διάταξη άρθρου 110 παρ. 1, η κατά τη διάταξη άρθρου 42 του ΚΠολΔ συμφωνία με την οποία γίνεται αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης αλλοδαπό δικαστήριο, που είχε μέχρι τώρα συντρέχουσα αρμοδιότητα(12). Επιπλέον, σύμφωνα με τη αρχή της ισότητας των διαδικών, στη δίκη που ο εκμισθωτής ζητά την αναπροσαρμογή του μισθώματος δικαιούται και ο μισθωτής να ασκήσει ανταγωγή για τη μείωσή του(13).

3.3.2. Βέβαια, οι εξαιρέσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης των διαδικών στο νόμο τις περισσότερες φορές φαίνονται να ευνοούν τον εναγόμενο(14). Όπως στα ζητήματα τοπικής αρμοδιότητας του υλικά αρμοδίου δικαστηρίου, όπου κυρίως και κατ' αρχήν από την κατοικία του εναγομένου εξαρτάται η τοπική αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Επιπλέον, ο επιτιθέμενος - ενάγων συχνά υποχρεούται σε εγγυοδοσία ώστε να καλύπτεται ενδεχόμενη αξίωση του εναγομένου για την απόδοση των δικαστικών του δαπανών. Επίσης, και το ουσιώδες βάρος απόδειξης το φέρει συνήθως ο ενάγων, αφού αυτός κατά κανόνα υποβάλλει αυτοτελή αίτηση. Τέλος, στις ελάχιστες αποκλίσεις υπέρ του ενάγοντος περιλαμβάνεται το δικαίωμα να επιλέξει ένα από τα περισσότερα

αρμόδια δικαστήρια, όπως επίσης και η δυνατότητα στην περίπτωση που η απαίτηση αποδείχθηκε πλήρως αλλά είναι αδύνατη η διαπίστωση του μεγέθους της με άλλα μέσα να επιβληθεί εκτιμητικός όρκος στο δικαιούχο δηλαδή στον ενάγοντα(15).

3.3.3. Στην πραγματικότητα, όμως, η αρχή της ισότητας διασπάται και από την άνιση οικονομική κατάσταση των διαδίκων. Επομένως, η οικονομική ανισότητα, που στις περισσότερες περιπτώσεις υφίσταται μεταξύ των διαδίκων, είναι δυνατόν να επιτρέπει μόνο στον ένα διάδικο να αναλαμβάνει πολυέξοδες και μακροχρόνιες δίκες και να επωφελείται πολύπλευρης, έμπειρης, εξειδικευμένης και ως εκ τούτου ακριβούς νομικής συμπαράστασης.

Βέβαια, το ισχύον δίκαιο προσπαθεί να απαλύνει τις ακραίες περιπτώσεις αδυναμίας διεξαγωγής της δίκης από άπορους διαδίκους, με το θεσμό του ευεργετήματος της πενίας. Ο θεσμός αυτός υφίσταται και σε άλλες χώρες(16) και τα τελευταία χρόνια σε ορισμένες από αυτές έχει διευρυνθεί ουσιαδώς με τον περιορισμό των προϋποθέσεων εφαρμογής του, έτσι ώστε να απονέμεται και στα μεσαία από οικονομικής άποψης στρώματα του πληθυσμού, όπως τελευταία εφαρμόζεται και στην ελληνική έννομη τάξη με πρόσφατο νομοθέτημα.

4. Η ισότητα των διαδικών στη διοικητική δίκη.

4.1. Αντιστοιχία του 110 Κ.Πολ.Δ. με το άρθρο 40 του Κ.Δοικ.Δ.

4.1.1. Όσα παραπάνω αναφέρθηκαν για την ισότητα των διαδικών στο πεδίο των ιδιωτικών διαφορών ισχύουν και στο χώρο της διοικητικής δίκης, δηλαδή στις περιπτώσεις δικαστικής επίλυσης διαφορών που ανακύπτουν μεταξύ του δημοσίου και των πολιτών.

Ο κώδικας διοικητικής δικονομίας περιέχει ρητή διάταξη, με την οποία ορίζει ότι «οι διάδικοι είναι ίσοι ενώπιον των δικαστηρίων και έχουν τα ίδια δικονομικά δικαιώματα και τις ίδιες δικονομικές υποχρεώσεις». Οι διάδικοι, λοιπόν, είναι και σε αυτή την περίπτωση ίσοι απέναντι στο Νόμο αλλά και απέναντι στα διοικητικά όργανα απονομής της δικαιοσύνης. Όμως, και εδώ παρατηρούνται παρεκκλίσεις από το γενικό κανόνα, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ιδιαίτερο ζήτημα γεννάται, για το εάν το κράτος ως διάδικος μπορεί να επωφελείται δικονομικών προνομίων, ζήτημα που εμφανίζεται και στην πολιτική δίκη αλλά αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη διοικητική.

4.2. Το κράτος ως διάδικος.

4.2.1. Στη διοικητική δίκη εκ των πραγμάτων ο ένας εκ των διαδικών είναι η διοίκηση, δηλαδή το κράτος υπό την ευρεία έννοια του όρου,

συμπεριλαμβανομένων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Εκφράζεται η άποψη ότι το κράτος δεν είναι απλός φορέας του δικαιώματος της ισότητας αλλά αποτελεί σε αρκετές περιπτώσεις την πηγή των παραβιάσεών της(17). Παρά ταύτα, κατ' αρχήν και στο πλαίσιο της δίκης κάθε διάδικος βρίσκεται στην ίδια θέση με τον αντίδικό του και στη μόνη ανώτατη τοποθετείται το δικαστήριο. Οι όποιες δικαιολογημένες αποκλίσεις από την εξεταζόμενη αρχή της ισότητας ισχύουν και για το κράτος, θεσπίζονται όταν αυτό λειτουργεί ως *fiscus* και συναλλάσσεται με τους πολίτες στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου βάσει της αρχής της ισοτιμίας(18).

4.2.2. Στην πράξη όμως τα πράγματα δεν εξελίσσονται κατ' αυτόν τον τρόπο. Στη νομοθεσία μας προβλέπεται, ιδιαίτερα από τους ειδικούς νόμους, πληθώρα προνομίων υπέρ του δημοσίου. Η ισότητα των διαδικών στη διοικητική δίκη περιορίζεται στην ίση μεταχείρισή τους από το δικαστήριο, κυρίως κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας. Δεν αμφισβητείται πάντως πως αυτό σημαίνει ότι οι δικονομικές διατάξεις εφαρμόζονται αδιακρίτως και αδιαφοροποίητα τόσο στο διοικούντα όσο και στη διοίκηση, εκτός εάν ο νόμος προβλέπει ρητές εξαιρέσεις(19). Επιπλέον, ο νόμος δεν μπορεί να χορηγεί ένδικα μέσα

μόνο στο δημόσιο υπερβαίνοντας τη διακριτική του ευχέρεια και καταστρατηγώντας την αρχή της ισότητας, ενώ αντίθετα όταν χορηγεί ένδικο μέσο στον ενδιαφερόμενο εννοεί τόσο τον ιδιώτη διάδικο όσο και το δημόσιο.

4.3. Οι διαφορετικές απόψεις πάνω στην προβληματική των προνομίων του δημοσίου.

Όπως είναι φυσικό, και χαρακτηριστικό άλλωστε της νομικής επιστήμης, ο προβληματισμός πάνω στο ζήτημα της συνταγματικότητας των προνομίων του δημοσίου ως διαδίκου είναι έντονος και κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί ποικίλες απόψεις.

4.3.1. Η παραδοσιακή θεωρία⁽²⁰⁾ στηρίζεται στο γεγονός ότι κατ'αρχήν το κράτος δεν μπορεί να νοείται ίσο προς τους πολίτες κατά την άσκηση της εξουσίας του. Επομένως, η ευνοϊκότερη μεταχείρισή του ως διαδίκου, παραδείγματος χάριν κατά τη διάρκεια φορολογικής δίκης, δεν είναι αντισυνταγματική αν δεν εξέρχεται των ορίων πέρα από τα οποία δεν υπάρχει δίκη, αλλά υπεράσπιση της απόφασης της διοίκησης από τα διοικητικά όργανα απονομής της δικαιοσύνης. Με τέτοιο τρόπο άλλωστε ματαιώνεται ο ίδιος ο σκοπός ύπαρξης διοικητικής δικαιοσύνης. Όμως, συνεχίζει η ίδια θεωρία ακόμη και όταν το κράτος εμφανίζεται ως fiscus

τα υπέρ αυτού προνόμια δεν πρέπει άκριτα να χαρακτηρίζονται ως αντισυνταγματικά. Αντίθετα, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η φύση των δικαιωμάτων και η έννομη σχέση που αυτά εμφανίζονται. Άλλωστε, τα δικαιώματα του δημοσίου αντιπροσωπεύουν τα δικαιώματα του λαού.

4.3.2. Από την άλλη πλευρά, η πιο σύγχρονη άποψη υποστηρίζει ότι το δημόσιο πρέπει να επωφελείται προνομίων, μόνο στις περιπτώσεις που έχει αυτό το δικαίωμα και κάθε άλλος διάδικος. Εφόσον δηλαδή υπάρχει δικαιολογητικός λόγος που εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και με την προϋπόθεση ότι η διοίκηση λειτουργεί ως Fiscus⁽²¹⁾. Τονίζει δε η θεωρία αυτή ότι ο νομοθέτης πρέπει να κατανοήσει πως οι υπέρ του δημοσίου διακρίσεις, δεν προάγουν την ιδέα του δικαίου. Οι υποστηρικτές λοιπόν της θεωρίας αυτής προτείνουν την οριστική κατάργηση των διακρίσεων υπέρ της διοίκησης και δεν διστάζουν να φέρουν ως παράδειγμα προς εφαρμογή το σύστημα που ισχύει στη Μεγάλη Βρετανία, όπου τα δικονομικά προνόμια του δημοσίου είναι σχεδόν άγνωστα και ανύπαρκτα και κατά συνέπεια η μέριμνα του δημοσίου συμφέροντος επαφίεται στην ευσυνειδησία των δημοσίων υπαλλήλων και τα αποτελέσματα είναι άκρως ενθαρρυντικά.

5. Η ισότητα των διαδικών στην ποινική δίκη.

5.1. Η αρχή της ισότητας των διαδικών διατρέχει και τις διατάξεις που αναφέρονται στη διεξαγωγή της ποινικής δίκης και ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν τα δικαιώματα των διαδικών. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε ότι οι διάδικοι στην ποινική δίκη δηλαδή κατηγορούμενος, ο πολιτικώς ενάγων και ο αστικώς υπεύθυνος και τα δικαιώματά τους ρυθμίζονται αντιστοίχως στα άρθρα 96 επόμε., 108 και 107 του Κ.Ποιν.Δ.

5.2. Τα δικαιώματα των διαδικών.

5.2.1. Πιο αναλυτικά στη διάταξη του άρθρου 96 παρ. 1 του ΚΠοινΔ ορίζεται ο αριθμός των συνηγόρων που μπορεί να διορίζει κάθε διάδικος στη προδικασία και στο ακροατήριο, ενώ η παράγραφος 2 της ίδιας διάταξης είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στο τρόπο διορισμού του συνηγόρου του κατηγορουμένου. Επίσης, στη διάταξη άρθρου 100 ορίζονται τα της παράστασης του κατηγορουμένου με συνήγορο, ενώ οι διατάξεις των άρθρων 102 και 103 αναφέρονται εκτενώς στην προθεσμία απολογίας του και στην εξήγηση των δικαιωμάτων του.

5.2.2. Αντίθετα, οι διατάξεις των άρθρων 97, 98 και 99 αναφέρονται σε δικαιώματα που έχουν άπαντες οι διάδικοι, ενώ του άρθρου 107 αναφέρεται στα δικαιώματα του αστικώς υπευθύνου και εκείνη του

άρθρου 108 σε αυτά του πολιτικώς ενάγοντα. Στις διατάξεις των άρθρων αυτών τα δικαιώματα των λοιπών αυτών διαδικών προσδιορίζονται σε σχέση με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατηγορουμένου. Δηλαδή, ο νόμος περιορίζεται στη λιτή και ρητή διατύπωση ότι ο αστικώς υπεύθυνος και ο πολιτικώς ενάγων έχει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου.

5.3. Οι εξαιρέσεις από τον κανόνα.

5.3.1. Και σε αυτή την περίπτωση υπάρχουν φυσικά αποκλίσεις από το γενικό κανόνα της ισότητας(22). Έτσι π.χ. παράλειψη κάποιου δικαιώματος σε βάρος αστικώς υπευθύνου δεν δημιουργεί ακυρότητα, ενώ σε βάρος κατηγορουμένου δημιουργεί, σύμφωνα με τη διάταξη άρθρου 171 παρ. 1 δ'. Επίσης, ο πολιτικώς ενάγων δεν έχει ούτε δικαίωμα δευτερολογίας ούτε αγόρευσης πάνω στο θέμα της επιβαλλόμενης στον κατηγορούμενο ποινής,. Επιπλέον, δεν συνεπάγεται απόλυτη ακυρότητα η μη γνωστοποίηση εκ μέρους του ανακριτή του περιεχομένου της δικογραφίας προς τον πολιτικώς ενάγοντα όπως επίσης και η αδικαιολόγητη άρνηση να λάβει γνώση ο τελευταίος του περιεχομένου της εισαγγελικής πρότασης.

5.3.2. Οι αποκλίσεις αυτές υπέρ του κατηγορουμένου δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιουνταγματικές. Όντως, φαίνεται ο κατηγορούμενος να έχει περισσότερα προνόμια και να είναι σε ευνοϊκότερη θέση από τους άλλους δύο. Είναι όμως στην πραγματικότητα; Σκόπιμο είναι να αναλογιστούμε ότι ο κατηγορούμενος είναι σε δυσμενέστερη θέση, καθώς αντιμετωπίζει σοβαρές συνήθως κατηγορίες και πρέπει να αποδείξει την αθωότητά του ή τις παραμέτρους που δικαιολογούν τις ενέργειες και πράξεις του. Για το λόγο αυτό, το δικονομικό δίκαιο οφείλει να του παρέχει όλα τα απαραίτητα μέσα για την όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη άσκηση και προάσπιση των δικαιωμάτων του. Άλλωστε, αποτελεί στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος και του κράτους δικαίου να μπορεί ο κατηγορούμενος να ακουστεί χωρίς να έρχεται αντιμέτωπος με ένα μεροληπτικό δικαστήριο που έχει ήδη εκδώσει την καταδικαστική του απόφαση. Και σε αυτή την περίπτωση, λοιπόν, λόγοι κοινωνικού συμφέροντος επιβάλλουν τις εξαιρέσεις από τη δικονομική ισότητα.

6. Η επισκόπηση του ζητήματος.

Σε ένα δημοκρατικό και φιλελεύθερο πολιτικό σύστημα, η αρχή του κράτους δικαίου και της δίκαιης δίκης πρέπει να αποτελούν επιταγές

που να γίνονται από όλους σεβαστές και επομένως θα είναι και πιστά εφαρμόσιμες. Η ισότητα ως ένα από τα τρία θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα προστατεύεται απόλυτα, ως προς όλες τις εκφάνσεις της, από αρχής θα λέγαμε του σύγχρονου δικαιοϋκού κόσμου.

Η δικονομική ισότητα επομένως, ως απόρροια της γενικής αρχής της ισότητας, δεν θα μπορούσε παρά να διατρέχει τις διατάξεις που αφορούν τη διεξαγωγή μιας δίκης. Και στις τρεις υφιστάμενες μορφές δικαιοδοσίας (πολιτική, διοικητική και ποινική) ο κανόνας επιτάσσει την ισότητα των διαδικών, τόσο απέναντι στο νόμο όσο και μεταξύ τους απέναντι στο δικαστή και οι επιμέρους ρυθμίσεις του δικονομικού δικαίου διέπουν και ρυθμίζουν την εφαρμογή της, με έννομη συνέπεια να έχουν όλοι οι διάδικοι τα ίδια δικαιώματα και τις αυτές υποχρεώσεις, ενώ οι υφιστάμενες εξαιρέσεις του κανόνα της ισότητας επιτρέπονται μόνο για λόγους υπέρτατου δημοσίου συμφέροντος, ακόμη και αν ο ένας διάδικος είναι το κράτος.

Βέβαια, σύμφωνα με τα συνήθως ισχύοντα στην κοινωνική πραγματικότητα, ουσιαστικά οι αποκλίσεις από τη δικονομική ισότητα είναι περισσότερες από τις νομοθετικά εμφανιζόμενες και το ζήτημα αποκτά ιδιαίτερη σημασία στα πλαίσια της διοικητικής δίκης, όπου ο

προβληματισμός για τη συνταγματικότητα ή μη των προνομίων παραμένει έντονος. Επιπλέον, ιδιαίτερα προσεκτική πρέπει να είναι η κρίση για το πότε όντως το δημόσιο συμφέρον επιβάλλει την απονομή προνομίου σε διάδικο. Ενώ τέλος, η συχνά εμφανιζόμενη οικονομική ανισότητα των διαδικών αναδεικνύεται ως το σύγχρονο μείζον πρόβλημα σχετικά με το κατά πόσο είναι δυνατή η ισότιμη και αποτελεσματική εκπροσώπησή τους.

Συμπερασματικά, στην ελληνική δικαιοσύνη πραγματικότητα το πρόβλημα δεν έγκειται απλώς και μόνο στην ανάγκη της νομοθετικής θωράκισης της θεσπισμένης δικονομικής ισότητας, αλλά απαιτείται η απόλυτη πρακτική εφαρμογή της κυρίως με την άρση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων των διαδικών.

7. Παραπομπές:

1. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα τεύχος Γ', σελ. 114,
2. Κεραμεύς Κ., Αστικόν Δικονομικόν Δίκαιον - Γενικό Μέρος, σ. 96,
3. Βαθρακοκοίλης Βασ., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, τ. Α' σελ. 687,
4. Κ.Πολ.Δ. Νομικής Βιβλιοθήκης, σελ. 388,
5. Βαθρακοκοίλης Βασ., ΚΠολΔ, τόμος Α', σελ. 389,

6. Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 388,
7. Βαθρακοκοίλης Βασ. Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 689,
8. ΠλημΠειρ 749 | 1993 Αρχ.Ν. 1993,640,
9. ΠΠρΘες 1141 | 1990 Αρμ. 1990, 653,
10. Βαθρακοκοίλης, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος Α', σ. 687,
11. Α.Π. 954 | 1979 ΝοΒ 28,285,
12. ΕφΑθ 3107 | 1980 ΝοΒ 28,1222,
13. ΜΠρΑθ 4073 | 1975 ΝοΒ 24,208,
14. Κεραμεύς Κ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος σελ. 97,
15. Κεραμεύς ό.π.
16. Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 1129,
17. Σβώλος Αλ. | Βλάχος Γ. Το Σύνταγμα της Ελλάδας Α', 1954 παρ. 37
επόμε.,
18. Βαθρακοκοίλης Βασ., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, τ. Α' σ. 787,
19. Κεραμεύς Κ., Το Αστικόν Δικονομικό Δίκαιον τόμος Α' σελ.97,
20. Σβώλος Αλ | Βλάχος Γ., ό.π.,
21. Βαθρακοκοίλης Βασ., ό.π., σελ. 688 και
22. Ανδρέου Φ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, σελ. 392

8. Βιβλιογραφία:

1. Ανδρέου Φ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας 2004.
 2. Βαθρακοκοίλης Β., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας τόμος Α', 1996.
 3. Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα τόμος Β'.
 4. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα τόμος Γ', 2004.
 5. Καρράς Α., Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου τεύχος Α', 1990.
 6. Κεραμεύς Κ.Δ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος) 1986.
 7. Μπέης Κ., Πολιτική Δικονομία τεύχος Δ', 1973.
 8. Σβώλος Α. | Βλάχος Γ. Το Σύνταγμα της Ελλάδας Α', 1954.
- Περιοδικά: 1. Δίκη, 2. Διοικητική Δίκη, 3. Ελληνική Δικαιοσύνη, 4. Νομικό Βήμα και 5. Ποινική Δικαιοσύνη.

Αθήνα, 5-5-2005

Ευτυχία Αριστομένη Καραχάλιου

Φοιτήτρια 2^{ου} έτους